

Memòria d'excavació al Passatge de Barberà, Església de Santa Maria Baetulo

Montserrat Comas, Josep Guitart, Pepita Padrés, [et.alt.]

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

ALGUNES CONSIDERACIONS TOPOGRAFICO-ARQUEOLÒGIQUES SOBRE EL FORUM DE L'ANTIGA BAETULO

Quan a les darreries del segle XVIII es construí l'esglèsia parroquial de Sta. Maria de Badalona, que substituïa, tot ampliant-la considerablement, la vella esglèsia situada al mateix lloc i documentada des del segle XI, aparegueren, en realitzar les rases de fonamentació, diverses peces d'epigrafia romana honorària i referent al culte imperial (1). Des d'aleshores la interpretació del significat d'aquelles troballes ha estat unànime per part dels estudiosos que han tractat d'aproximar-se a l'urbanisme arqueològic de la Baetulo romana, tots els quals, sense excepció, han situat sense gaires dubtes el fòrum de la ciutat precisament sota el solar ocupat per l'esglèsia (2).

Però, malgrat aquesta unanimitat en la situació del fòrum de la ciutat i malgrat també la llarga i ja madura trajectòria de la investigació sobre la topografia arqueològica de Baetulo, aquesta part de la ciutat havia restat al marge dels treballs d'excavació arqueològica i d'exploració del subsòl. El mateix fet de tenir l'esglèsia actual al damunt i la sospita mai no confirmada que l'obra del segle XVIII devia haver arrasat les restes preexistents, expliquen aquesta marginació.

Tot just ara comencem a tenir les primeres dades arqueològiques concretes, tant pel que fa al lligam orgànic del fòrum en relació a la resta de l'urbanisme de la ciutat, com pel que fa a començar a albirar algunes de les seves restes arquitectòniques conservades. I encara que en un i altre aspecte estem només a l'inici del que ha d'ésser una tasca arqueològica força més àmplia, creiem que és oportú presentar en aquest article les

primeres constatacions dutes a terme, encara que no siguin gaire més que el punt de partida d'un treball a llarg termini que, per la seva mateixa envergadura i les seves circumstàncies topogràfiques, serà lògicament lent i costós.

D'altra banda, els components del grup que avui porta a terme la investigació arqueològica a Baetulo considerem molt adient dedicar les primícies d'aquest treball, que sens dubte serà central en l'arqueologia badalonina dels propers anys, al Dr. Joan Maluquer Motes, ja que cal dir que ell ha tingut, des de l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona, un paper important en la represa de la investigació arqueològica de Badalona des de principis dels anys 70, induint-nos a ocupar-nos-en, tot destacant la seva importància dins l'elaboració de la història antiga de Catalunya.

La primera intervenció arqueològica pròpiament dita en aquesta zona, identificada amb el fòrum de la ciutat, es va portar a terme l'estiu de 1977, aprofitant les obres de repavimentació d'una de les capelles laterals de l'esglèsia. Aleshores es descobriren restes de dos murs d'opus caementicium amb revestiment de carreus que es lliquen formant angle recte i que corresponen, sens dubte, a un edifici d'envergadura considerable.

El mur del cantó de migdia conservava en el seu parament set filades de carreus a més de la banquetta de fonamentació que s'introdueix a la terra verge fins a 1,20 m. de profunditat. L'amplada, superior als 2 m., no es pogué precisar perquè el mur es posa sota la paret de la capella contigua, que descansa sobre ell. Aquest mur està tallat pels fonaments de l'esglèsia del segle XVIII.

L'altre mur té la mateixa alçada que l'anterior, però només està revestit per tres filades de carreus, després dels quals

comença ja la banqueta de fonamentació, que té adossats fonaments de columnes o pilastres i és molt irregular en el lloc on les dues parets formen angle. Aquest mur va poder-se seguir en una longitud d'uns 7,10 m., més enllà quedava tallat per una rasa moderna. Tampoc no es pogué comprovar l'amplada d'aquest mur, ja que a sobre hi fonamentava la paret de tanca actual de l'esglèsia, i per tant la seva continuació en amplada i la possibilitat de veure'n el parament exterior calia buscar-les sota el contigu passatge Barberà (3).

El nou paviment de la capella es col·locà en part sobre un forjat per tal de no haver de tornar a tapar les restes descobertes i possibilitar-ne la visita mitjançant un accés obert en el mateix paviment. Cal dir també que en aquella ocasió, donada la urgència de les obres, es considerà oportú no excavar amb pressa la totalitat del reompliment arqueològic i s'arribà a la terra verge únicament en la zona de l'angle dels dos murs per tal d'esbrinar la seva profunditat, deixant la resta com a reserva per futures comprovacions. En el petit sector excavat, els estrats relacionables amb el moment de construcció dels esmentats murs donaren molt poc material, però la presència d'algun fragment de ceràmica campaniana i l'absència de ceràmica sigil·lata inclinà a datar, encara que amb les degudes reserves, la construcció d'aquell edifici en època romano-republicana.

Finalment, l'estiu de 1986 tinguerem l'oportunitat de poder obrir una rasa de 9,15 m. per 1,40 m. al passatge Barberà tocant a la façana nord-est de l'esglèsia, per tal d'aconseguir noves evidències que facilitessin la interpretació d'aquelles restes.

En aixecar l'afalt del carrer pogué observer-se de seguida com la paret de l'esglèsia s'assentà pràcticament a plom sobre un mur més antic d'Opus caementicium amb parament de carreus

(element 6). D'aquets carreus, se'n conserven fins a tres filades, però el mur, en un punt determinat, queda interromput, ja que gira en direcció S.O. i s'emboteix en la paret de l'esglèsia. La fonamentació de blocs de pedra petita i morter, reposa sobre l'argila verge i queda clarament dividida en dues parts per una incisió profunda que, horitzontalment i a mitjana altura, resseguia tota la fonamentació del mur.

L'estratigrafia relacionada amb aquest mur pogué seguir-se detalladament i proporcionà els següents estrats:

Estrat 2: cobert per la pavimentació actual del carrer (element 1), de tonalitat grisa i relacionat amb la col·locació de la claveguera moderna (element 7) i de les conduccions del gas i de l'electricitat (element 3). Aquest estrat reomple l'interestrat 16, el qual talla tota l'estratigrafia anterior fins a l'argila natural sobre la qual reposa l'esmentada claveguera.

Estrat 4: tapat per l'anterior, de terra fosca. Cobria tres enterraments antropomorfs (elements 18-10 i 14) orientats a l'est i encaixats a l'estrat 15; la coberta estava formada per diverses lloses irregulars i algun fragment de teula romana reaprofitada. No presentaven cap tipus d'aixovar i dos d'aquest enterraments estaven adossats als fonaments dels mur d'opus caementicium i havien estat tallats per l'interestrat 16, mentre que el tercer, situat a la part sud-est de la rasa, quedava tallat per la fonamentació moderna de l'esglèsia (element 5). Aquest estrat 4 era pràcticament estèril; només s'hi recolliren tres fragments informes d'àmfora itàlica.

Respecte a les tombes, encara que no trobarem materials arqueològics que ens donessin cap indicatiu precís sobre el moment de la seva construcció, sembla que podem datar-les, per la seva

tipologia antropomorfa, entre els segles IX i XI.

Estrat 15: separava els estrats medievals dels d'època moderna, estava compost per terra argilosa i resultà totalment estèril.

Estrat 12-18: format per terra de tonalitat tirant a marró amb bastants fragments d'enlluït i morter de paret. És un estrat format després de la construcció del fonament del mur d'opus caementicium ja que s'hi adossa.

El material recollit en aquest estrat és el següent:

- 1 fons de ceràmica campaniana A semblant al tipus Morel 3652 c 1.(BA .86-7)
- 1 frag. s/f ceràmica campaniana B (BA.86-90)
- 1 frag. de vora de T.S. Itàlica, possiblement forma Goudineau 19 (BA.86-91)
- 1 frag. de vora de ceràmica de parets fines, tipus Mayet XIV (BA.86-8)
- 1 frag. de vora de ceràmica grisa (BA.86-92)
- 1 frag. s/f de ceràmica comuna itàlica (BA.86-16)
- 8 frags. de vores, fons i nanses de ceràmica comuna (BA.86-9 a 15 i 94)
- 3 frags. de vores d'àmfora, forma Pascual 1 (BA.86-18,93 i 95)
- 6 frags. de nanses d'àmfora, forma Pascual 1 (BA.86-19 a 21 i 96 a 98)
- 1 frag. de pivot d'àmfora, forma Pascual 1 (BA.86-99)
- 1 frag. de vora d'àmfora, forma Dressel 2-4 itàlica (BA.86-17)
- 1 frag. de pesa de teler (BA.86-22)
- 12 frags. s/f de ceràmica grisa
- 52 frags. s/f de ceràmica comuna
- 2 frags. s/f de ceràmica de cuina
- 31 frags. s/f d'àmfora
- 9 frags. d'os

55 frags. de teules

2 frags. de morter amb empremtes de teula

De l'anàlisi d'aquets materials es desprenen les consideracions següents: la ceràmica sigil.lata itàlica hi és present, però en una proporció molt escassa ja que només en tenim un fragment, possiblement d'un plat de la forma Goudineau 19 que comença a produir-se entre els anys 20-25 a.C.; la ceràmica de parets fines hi és també molt escassa, tan sols es va recollir un fragment de gobelet de la forma Mayet XIV testimoniada a Badalona en estrats cesarians (4) i molt característica de tota la primera meitat del segle I c. C.; en canvi les àmfores són molt abundants: s'observa un predomini absolut de la forma Pascual 1, però només hi ha un sol fragment de la forma Dresel 2-4 itàlica.

Aquest horitzó ceràmic ens situa en el principat d'August, sense que puguem precisar més aquesta data, donada l'escassetat del material aparegut.

Estrat 13-19: sota l'anterior, de tonalitat negrosa, tapava una canonada feta de tubs de ceràmica (element 21).

El material recollit en aquest estrat fou el següent:

2 frags. de vores de ceràmica campaniana B, forma Lamboglia 3 (BA.86-28-29)

8 frags. de vores i fons de ceràmica campaniana B, forma Lamboglia 5-7 (BA.86-30 a 36 i 100)

1 frag. s/f de ceràmica campaniana B /BA.86-36)

2 frags. de vores de ceràmica grisa (BA.86-37-38)

10 frags. de vores de ceràmica grisa (BA.86-39-41 143, 103 i 108 a 113)

2 frags. s/f de ceràmica amb vernís roig pompejà (BA.86-44-i 115)

1 frag. de vora de ceràmica comuna itàlica (BA.86-45)

1 frag. s/f de ceràmica comuna itàlica /BA.86-46)

1 frag. de vora de T.S. itàlica, forma Goudineau 9 (BA.86-101)
3 frags. s/f de T.S. Itàlica (BA.86-47-49)
1 frag. de vora d'ungüentari amb vernís extern vermell (BA.86-50)
8 frags. de vores de ceràmica de parets fines (BA.86-51 i 57 i 102)
26 frags. de vores, fons i nanses de ceràmica comuna (BA.86-70 a 85 i 156 i 165)
5 frags. de vores de ceràmica de cuina (BA.86-86 a 88, 126 i 127)
1 frag. de nansa d'àmfora, forma Dressel 2-4 tarraconense (BA.86-89)
1 frag. de panxa d'àmfora itàlica (BA.86-128)
1 frag. de nansa d'àmfora de la forma Pascual 1 (BA.86-120)
1 frag. de vora d'àmfora, forma Haltern 70 (BA.86-130)
1 frag. de pivot d'àmfora tarraconense forma Dressel 2-4 amb marca (BA.86-133)
10 frags. de teula
13 frags. s/f de ceràmica de cuina
247 frags. de ceràmica comuna
141 frags. s/f d'àmfora
31 frags. d'os
21 frags. s/f de ceràmica grisa
4 tubs de ceràmica
1 frag. s/f de bronze
2 frags. de petxines

L'anàlisi d'aquest material porta a les següents consideracions: la ceràmica campaniana B és força present a l'estrat, amb les formes característiques de l'època tardo-republicana, encara que la presència d'una vora de T.S. Itàlica de la forma Goudineau 9 ens indica que ja estem en un estrat posterior als anys 30-20 a. C. A més, les àmfores estan ben representades per la forma Pascual 1, datable a partir del 40-30

a. C. (5); la forma Haltern 70, que es troba a Amiens en estratigrafies datades entre l'any 15 i el 5 a.C. i a Port Vendre durant la primera meitat del segle I d.C. (6), i la forma Dressel 2-4 de la Tarraconense que Hesnard data a Ostia a partir de l'època d'August (7).

Tot això ens porta a concloure que segurament cal situar la formació d'aquest estrat en època d'August, moment en el qual datariem conseqüentment també l'esmentada canonada feta a base de tubs de ceràmica (element 21).

Així, doncs, cal remarcar que tant aquest estrat 13-19 com l'anterior 12-18 ens proporcionen una valuosíssima data ante quem per a la construcció del mur s'opus caementicium.

Els resultats d'aquesta actuació a l'exterior de l'església ens feren considerar la oportunitat d'excavar novament a l'interior, aprofitant la part de jaciment reservat l'any 1977, per tal de comprovar l'estratigrafia i poder relacionar les d'ambdues bandes del mur. La seqüència estratigràfica constatada a l'interior fou la següent:

Estrat 22: nivell superficial modern, format al moment de construir-se l'església actual.

Estrat 24: cobert per l'anterior. Es un reompliment poc homogeni de terra vermellosa amb fragments d'enlluït de calç i de tovots. Aquest estrat, igual que tots els de sota va ésser tallat per la rasa de fonamentació de la paret de l'església del segle XVIII.

L'escàs material recollit en aquest estrat fou el següent:

1 frag. s/f d'àmfora ibèrica (SM.86-14)

10 frags. s/f de ceràmica comuna ibèrica (SM.86-2 a 11)

1 frag. s/f d'àmfora itàlica (SM.86-15)

1 frag. d'àmfora tarraconense (SM.86-14)

1 frag. de possible peu de canolobre de ceràmica (SM.86-1)

1 frag. s/f de ceràmica de cuina (SM.86-13)

6 frags. de tegulae

Estrat 25: cobert per l'anterior, però segurament format en el mateix moment, ja que també conté fragments del mateix enlluït blanc, encara que ja no hi hagi restes de tovot. El material recollit en aquest estrat és el següent:

1 frag. de vora de ceràmica campaniana A tardana, forma Lamboglia 5-7 (SM.86-18)

1 frags. s/f de ceràmica campaniana A (SM.86-19)

5 frags. s/f de ceràmica comuna ibèrica (Sm.86-20-25)

1 frag. s/f d'àmfora púnica (Sm.86-26)

1 frag. s/f de ceràmica comuna romana (Sm.86-22)

3 frags. de tegulae

Estrat 26 i 27: ambdós mantenen el mateix pendent que els anteriors i reomplen l'interestrat 28. L'estrat 26 resultatà ésser estèril, i l'estrat 27 proporcionà molt poc material:

1 frag.s/f àmfora púnica (Sm.86-27)

Estrat 29: sembla ésser un paviment de terra piconada, i en la part conservada la seva superfície és horitzontal. Aquest paviment està tallat per l'interestrat 28, que sembla que ha de interpretar-se com una trinxera que perfora la part d'aquest paviment més propera als murs, tal vegada amb la finalitat de recuperar algun material de construcció que devia revestir aquests murs; això sembla força evident en la zona corresponent a l'angle entre els dos murs, on presenten avui un aspecte molt irregular i difícilment interpretable. Remarquem també que és precisament a partir de la cota de la superfície d'aquest possible paviment que comencem a tenir, en el fonament de pilastra o columna adossat al mur, restes de morter relacionables amb un possible arrebossat o revestiment de l'esmentat paviment.

Sembla, per tant, que cal interpretar aquesta cota com la del

nivell d'utilització de l'edifici del qual formen part els murs d'opus caementicioum, i que la part alta del que havíem interpretat com una mera fonamentació de columna aniria revestida i constituiria una base o pilastra vista, sobre la qual s'aixecaria la columna.

Aquest estrat proporcionà només:

2 frags. de dolium (Sm.86-28 i 29)

Estrat 30: format per terra de tonalitat tirant a marró, pedres i restes de morter. Sembla que cal interpretar-lo com un estrat d'anivellament sobre el qual es formà el possible paviment esmentat (estrat 29). També aquest estrat va ésser en part malmès per l'interestrat 28.

El material recollit en aquest estrat és el següent:

4 frags. de ceràmica comuna ibèrica (SM.86-34 a 37)

1 vora de ceràmica grisa (SM.86-39)

1 frag. s/f d'àmfora ibèrica (SM.86-33)

1 frag. d'àmfora púnica (SM.86-41)

1 frag. de plat de vora fumada de procedència itàlica (SM.86-30)

2 frags. s/f de ceràmica comuna itàlica (SM.86-31 a 32)

4 frags. s/f d'àmfora romana de procedència itàlica (SM.86-40 i 42 a 44)

Estrat 31: és una petita capa de 2 ó 3 cm. de gruix, de terra molt negrosa. Proporcionà:

1 frag. d'àmfora romana de procedència itàlica (Sm.86-45)

Estrat 32: de poca potència i format per terra fosca, amb clapes cendroses. Es possible que calgui relacionar-lo amb el sòl utilitzat durant la construcció abans de reomplir fins a nivell de paviment.

Només va proporcionar el següent material:

1 frag. de vora de ceràmica grisa (SM.86-47)

1 frag.s/f de ceràmica grisa (SM.86-48)

1 vora de ceràmica comuna (SM.86-46)

Estrat 33: format per terra de tonalitat tirant a marró es posa per sota el fonament de pilastra o columna i és, per tant, anterior a la seva construcció. S'assenta ja sobre la terra verge argilosa.

Els únics materials proporcionats pe aquest estrat són:

2 frags. s/f de ceràmica comuna (SM.86-47-48)

L'escassetat de materials trobats en aquesta excavació no permet, com és obvi, deduccions cronològiques gaire precises, però sí que permet alguna consideració basada en les absències observades.

Així cal remarcar que tota la ceràmica apareguda és antiga: campaniana, àmfora itàlica i púnica i ceràmica comuna ibèrica, i en canvi, no hi trobem cap fragment de terra sigil.lata. Això permet, encara que amb reserves a causa de l'escassetat de material, datar els estrats relacionats amb la construcció dels murs, entre finals dels segle II a. C. i inicis de la segona meitat del segle I a. C.

LES RESTES CONSTRUCTIVES CONSTATADES

Si recapitem i intentem relacionar les observacions efectuades en les diverses actuacions portades a terme, podem intentar una visió de conjunt de les restes d'una construcció que l'arqueologia ens documenta en aquesta zona, construcció sobre la qual fonamenta una part de la paret lateral de l'esglèsia actual.

El conjunt d'observacions que fins avui hem pogut portar a terme ens documenten bàsicament dos murs perpendiculars de grans dimensions, que ens marquen la cantonada exterior i interior d'un edifici d'envergadura considerable. Un d'aquests murs està

orientat de N.O. a S.E., és a dir en direcció mar-muntanya (en aquesta descripció l'anomenarem mur 1), i l'altre de S.O. a N.E., és a dir en direcció paral·lela a la línia de la costa (en aquesta descripció l'anomenarem mur 2) (fig. 7).

El mur 1 té una amplada de 1,45 m., i es va descobrir per la seva cara interior l'any 1977 en una longitud de 7,10 m., on quedava tallat per una rasa moderna, i per la cara exterior hem pogut veure'l a l'excavació de l'estiu de 1986 en una longitud de 4,45 m.

El mur 2, en funció de la cantonada exterior constatada, amidava d'amplada 2,25 m i hem pogut veure'l per la seva cara interior en una longitud de 2,30 m. fins al punt on havia estat tallat pel mur de l'església del segle XVIII, no ha estat possible, de moment, excavar a l'altra banda d'aquest mur per comprovar la seva continuïtat i eventual estat de conservació. No hem pogut veure la cara exterior d'aquest mur més que en el vèrtex de l'angle, ja que per fer-ho caldria aixecar el paviment d'una altra capella lateral de l'església.

Es tracta de murs construïts amb la tècnica de l'opus caementicium, de gran solidesa, amb revestiment tant a l'interior com a l'exterior amb paraments de carreus petits ben esquadrats, disposats en filades horitzontals i fermament lligats amb morter. Aquest parament pot ésser qualificat com un opus quadratum, encara que les filades inferiors a l'exterior siguin de carreus un xic irregulars.

Ambdós murs tenen uns fonaments considerables, també amb opus caementicium que profunditzen fins a 2,10 m. i descansen sobre la terra ferma, argilosa i molt compacta. L'amplada d'aquest fonament és d'uns 40 o 50 cm. més gran que la dels murs pròpiament dits, que s'hi assenten a sobre i presenten, com és

lògic, una superfície força irregular. A l'angle exterior es fa molt evident que la fonamentació dels dos murs està feta en el mateix moment i forma un tot continu i compacte. Així mateix, també a l'exterior, a mitjana altura del fonament s'observa un solc continu i horitzontal que segurament hem de interpretar en relació a la tècnica constructiva que comportava fases successives però diferenciades en l'aixecament de l'Opus caementicium.

A l'angle interior cal remarcar, tal com hem apuntat ja més amunt, que la fonamentació es fa més ampla formant una mena de xamfrà molt irregular i que va fent-se més ample a mesura que es profunditza.

El mur 2 presenta la particularitat que el seu parament, de carreus amb filades molt acuradament disposades, baixa fins a una cota 0,85 m. més profunda que el parament del mur 1. A més, aquests carreus del mur 2 encaixen de manera escalonada i irregular amb l'esmentat xamfrà que tenim en la fonamentació de l'angle per sota del parament del mur 1. Sembla, doncs, que aquí estem davant una aparent contradicció, ja que en principi caldria interpretar que el parament del mur 2 hauria estat construït per ser vist, però, en canvi, la seva cota és més profunda que l'inici del que, en el mur 1, ja sembla fonamentació.

Això requereix una explicació interpretativa, però abans cal que ens referim encara a la presència del que sembla haver-se d'interpretar com dos fonaments de pilastra o columna adossats al fonament intern del mur 1. Amiden en planta 1,30 m. per 0,85 m., i les cotes de la seva superfície coincideixen amb l'inici del parament del mur 2, i estan col·locats respectivament a 1,23 m. i 5,55 m. de l'angle interior de l'edifici, és a dir que tenim una distància entre els seus eixos de 4,30 m.. Hem explicitat més

amunt la relació concreta entre un d'aquests fonaments i l'estratigrafia arqueològica constatada en l'excavació de 1986 a l'interior de l'església en descriure els resultats de l'excavació.

Com cal interpretar aquestes restes arquitectòniques en l'estat actual dels nostres coneixements?

Es evident que estem davant d'un edifici molt sòlid i de proporcions considerables, donada l'amplada dels seus murs i la fortalesa de la seva fonamentació.

L'excavació de 1977, en la qual descobrirem només l'angle interior i veiérem ja bona part de la gran amplada dels murs, ens va suggerir, encara que amb dubtes i detalls no explicables, que potser estàvem en presència del pòdium del temple de l'Oppidum romà, la situació del qual, d'acord amb els indicis sobre la situació topogràfica del fòrum, havia de ser prop d'aquest punt. Però els treballs portats a terme el 1986, programats per posar al descobert el parament extern d'aquell pòdium o bé per trobar nous indicis que ens permetessin rectificar i afinar més la interpretació d'aquest conjunt, ens ha permès desestimar aquella hipòtesi, ja que trobem el parament de la cara exterior del mur a la mateixa cota que a l'interior i, per tant, més alta que en la cara interior del mur 2.

Creiem que la interpretació dels detalls observats en l'excavació del reompliment interior el 1986, pot aportar alguna llum respecte al tipus de construcció amb la qual cal relacionar aquests murs. Hem vist com l'estrat 29 semblava haver-se d'interpretar com un paviment de terra piconada i, encara que no podem descartar que hagués tingut, en algun moment, paviment de lloses a sobre, del qual no ens n'hauria quedat, però, cap constància en la zona excavada, sembla bastant probable que ens

indica el nivell d'utilització d l'interior de l'edifici. La major regularitat de la superfície del fonament de pilastra a partir d'aquesta cota, i la correspondència d'aquesta amb la cota de la primera filada de carreus del parament interior del mur 2, reforça aquesta interpretació. En canvi, el parament interior del mur 1 s'inicia bastant més enlaire, la qual cosa sembla indicar-nos consegüentment que la part superior del fonament entre la cota de superfície de l'estrat 29 i l'inici del parament de carreus aniria vista quan l'edifici estava en ús, possiblement amb algún tipus de revestiment del qual no s'ha conservat cap vestigi. Aquesta hipòtesi també ajudaria a explicar la forta irregularitat del fonament en la part corresponent a l'angle entre els dos murs.

Tot sembla indicar-nos, doncs, que caldria imaginar l'aspecte frontal de la cara interior del mur i compost per un sòcol al qual s'adossarien les bases de columna o pilastra, tot plegat revestit amb algún material del qual no tenia constància. Damunt d'aquest sòcol s'aixecaria el mur pròpiament dit amb el seu parament de carreus, l'horitzontalitat del qual es trencaria mitjançant columnes o pilastres, o bé adossades o bé, com sembla més lògic interpretar si ens atenim a la disposició de la fonamentació, columnes exentes destacant-se del parament del mur, encara que hom no esperaria trobar aquesta disposició, d'altra banda no absolutament evident en un edifici de l'antiguitat que sembla que hem d'atribuir a aquest que estudiem.

Queda encara una altra constatació, proporcionada per aquestes restes, de la qual convé també deixar constància aquí. La línia marcada pel mur 1, així com la canonada de ceràmica que transcorre paral·lela a aquest mur pel seu costat N.E., es relacionen clarament amb la presència d'un carrer en direcció

mar-muntanya, els vestigis del qual han estat detectats darrerament en diversos punts del jaciment: al carrer Sant Josep i de Rosés (8) al pati de dues cases del carrer Sant Felip i de Rosés, on queda assenyalat per les restes d'una claveguera (9), a la plaça de l'Oli núm. 8, per les restes de pavimentació descobertes en l'excavació de 1984 (10) i al carrer Lladó núms. 45-53, on les excavacions més recents han documentat també un bon tram d'aquest carrer, que queda, doncs, plenament documentat i coincideix amb el traçat de l'actual passatge Barberà, el qual és sens dubte més estret que el carrer antic. El mur l marcaria, doncs, el límit de l'edifici per aquesta banda i constituiria la seva façana sobre aquell carrer antic.

També sembla que caldria relacionar amb aquest carrer la gran claveguera apareguda al solar del costat de la Torre Vella (11), que F. Tarrats ja interpretava com una gran col·lectora pel drenatge de la zona del fòrum de la ciutat, però que a més ens marcaria probablement la continuïtat de l'esmentat carrer almenys fins a aquest punt.

CONSIDERACIONS FINALS

Els resultats d'aquestes actuacions ens proporcionen, doncs, unes evidències clares, encara que limitades, respecte a la presència d'una construcció romana monumental en aquesta zona, i una cronologia que encara que no podem precisar tant com voldríem, sí que podem situar amb bastant seguretat al segle I a.C.

En canvi, per a la interpretació funcional d'aquesta construcció no tenim dades definitives, ni tampoc és fàcil avançar hipòtesis ben fonamentades al respecte. per la seva ubicació topogràfica tendim a deduir la seva relació amb el fòrum

de la ciutat i també a relacionar-la amb el possible temple que versemblantment hem de pensar que estaria situat en aquest punt. Tal vegada podríem pensar que estem davant de les restes d'un recinte que envoltaria el temple, potser amb un pòrtic. És evident que caldrà seguir l'exploració arqueològica per confirmar o desmentir aquests aventurats supòsits i per avançar en el coneixement i la interpretació d'aquesta part central de la ciutat.

Tenim, però, en aquest sentit, alguna indicació clara que podem deduir de les observacions fetes en el curs d'aquests treballs.

Així, de la profunditat de la cota del nivell d'utilització de l'interior de la construcció romana constatada, es desprèn que aquesta cota se situa bastant profunda, uns 2 m. respecte del paviment de l'església del segle XVIII i actual. És a dir, que la presumpció tan comunament acceptada pels qui des del segle passat s'han interessat per l'arqueologia de Baetulo, que la construcció del segle XVIII hauria destruït els vestigis anteriors, mitjançant treballs d'explanació i excavació exhaustiva (conclusió intuïda sobretot en base al nombre de restes epigràfiques aleshores recuperades), no resulta tan evident. Ans al contrari, sembla que, raonablement, cal posar-ho en dubte, tot considerant l'alta probabilitat que l'excavació del segle XVIII es limités a les rases per fonamentar els potents murs de la nova església, les quals, com hem constatat en la nostra excavació, tall en els estrats d'època romana, i el fonament està en contacte amb aquests. Això ens mostra que el mur es va encaixar exactament a la rasa, almenys per la part de fora. Les restes epigràfiques haurien aparegut, doncs, en l'excavació d'aquestes rases o en les efectuades lògicament també per fonamentar les

pilastres de les naus. Però la resta del solar ocupat per l'esglèsia es degué terraplenar deixant intactes els nivells d'època romana força profunds.

Així, doncs, es presenta com a molt interessant i important des d'un punt de vista de l'estudi científico-arqueològic del jaciment, l'excavació sota els paviments de les naus de l'esglèsia on segurament tindrem conservats importants vestigis del fòrum de Baetulo, i on amb força probabilitat apareixerien noves restes epigràfiques. A més, no seria gens aventurat esperar que sota la nau central de l'actual esglèsia tinguéssim les restes del temple d'època romana. D'altra banda, l'altura disponible entre el nivell d'utilització antic i el paviment actual permetria disposar d'espai suficient per a deixar visitables sota el paviment de l'esglèsia les restes antigues en cas que tinguessin l'interès presumible. Això fa, doncs, ben atractiva aquesta actuació malgrat la dificultat operativa.

NOTES

- 1.- GUITART I DURAN, J. Baetulo. Topografia arqueològica, urbanismo e Historia. Monografias Badalonesas nº 1. Badalona, 1976. Pp.25-48
- 2.- SOLER, G. Badalona. Monografia històrico-arqueològica. Badalona, 1890.- SERRA RAFOLS, J. de C.- Forma Conventus Tarraconensis I: Baetulo-Blanda. Barcelona, 1928.- GUITART DURAN, J.- Op. cit. 1976.- CUYAS I TOLOSA, J.M.- Historia de Badalona. Vol.III. Badalona romana i visigòtica. Badalona, 1977.- PADROS I MARTI, P. Baetulo. Arqueologia urbana. 1975-1985. Monografies Badalonines núm. 7. Badalona, 1985.
- 3.- ROSAS REVERTE, J. i GUITART DURAN, J.- Excavacions a l'esglèsia de Santa Maria. Apareixen restes d'un temple de la Baetulo romana. Precisions sobre l'esglèsia romànica de Santa Maria. Revista Amistat núm. 89. Badalona, 1977. Pp. 4-7.- PADROS I MARTI, P.- Op. cit. 1985. Pp. 27-30.
- 4.- PUERTA LOPEZ, C.-Baetulo. La ceràmica de parets fines. Monografies Badalonines núm. 11. Badalona (en premsa).
- 5.- TCHERNIA, A.- Les amphores vinaires de Tarraconaise et leur exportation au debut de l'Empire. Revista Archivo Español de Arqueologia nº 44. Madrid, 1971, pp. 54.- COMAS I SOLA, M.- Baetulo. Les àmfiores. Monografies Badalonines núm. 8. Badalona,

1987, pp. 67.

6.- COLLS, D., ETTIENNE, R., LEQUEMENT, R., LIOU, B., MAYET, F.-
L'épave Port Vendres II et le commerce de la Bétique à l'époque
de Claude. Rev. Archaeonautica, I. Paris 1977.

7.- HESNARD, A.- Un dépôt augustéen à La Longarina (Ostie).
Memoirs of the American Academy in Rome, XXXVI. Rome, 1980 pp.
140.

8.- PADROS I MARTI, P.- Op. cit., 1985, pp. 30-33.-

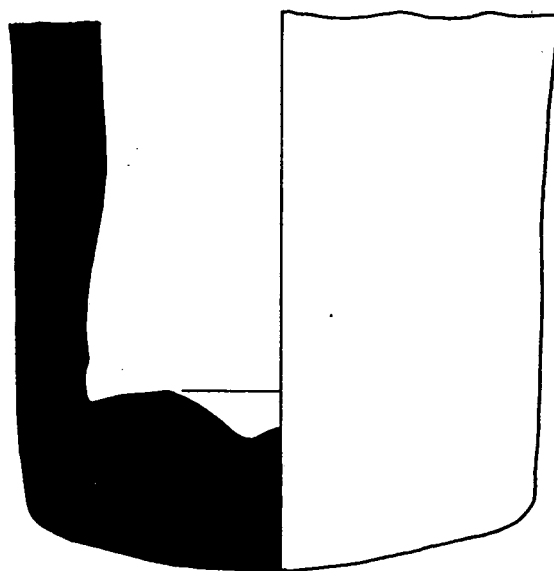
9.- TARRATS I BOU, F.- Noves aportacions al coneixement
urbanístic de Baetulo: prospeccions arqueològiques en el Turó
d'en Rosés. Restes romanes en la casa núm. 53 del carrer Sant
Felip i d'en Rosés. Revista Amistat núm. 95. Badalona, 1978, pp.
4-7.- PADROS I MARTI, P.- Op. cit. 1985, pp. 25-27 i 62.-

10.- PADROS I MARTI, P.- Op. cit. 1985, pp. 50-52.

11.- TARRATS I BOU, F.- Prospeccions arqueològiques a l'antic
Clos de la Torre. Primeres impressions. Revista Amistat núm. 91.
Badalona, 1978, pp. 4-6.- PADROS I MARTI, P.- Op. cit. 1985, pp.
42-46 i 86-87.

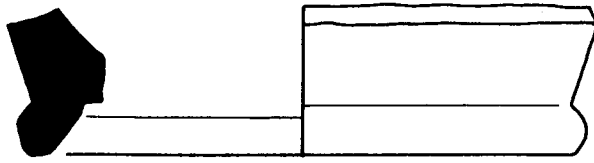

BA 86-1

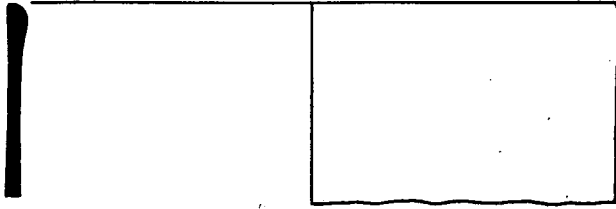

BA 86-2

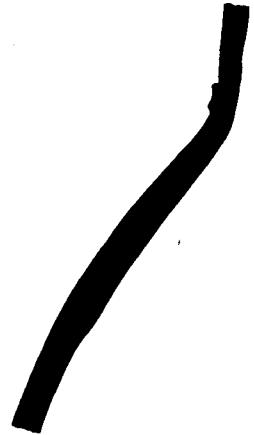
ES- SUPERFICIAL

BA 86-7

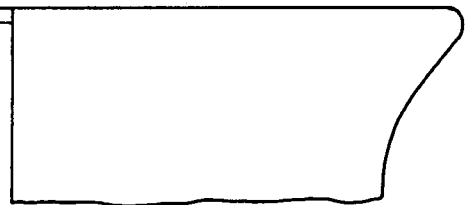
BA 86-8

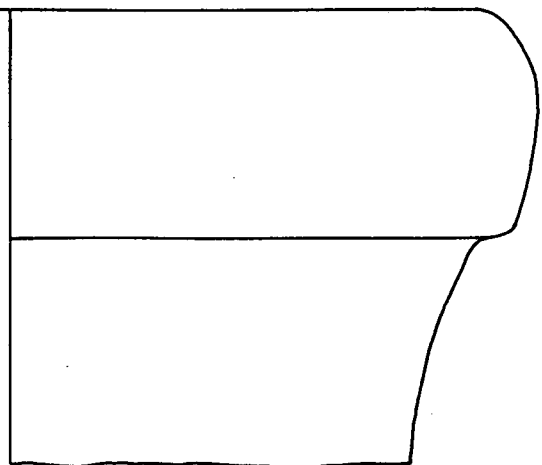
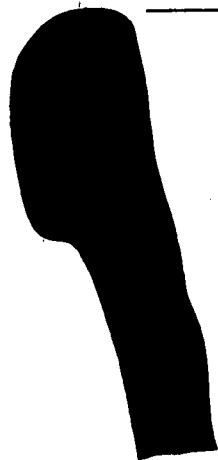
BA 86-25

BA 86-9

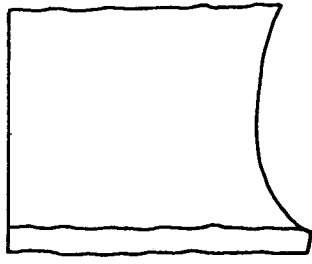
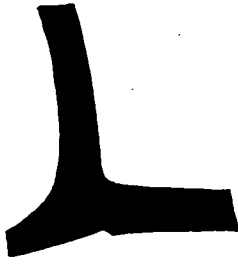

BA 86-13

BA 86-17

ES-12

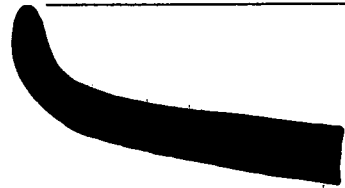
BA86-28

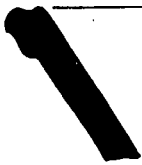
BA86-29

BA86-30

BA86-100

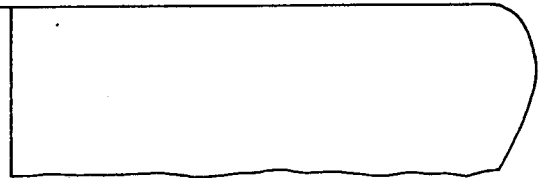
BA86-101

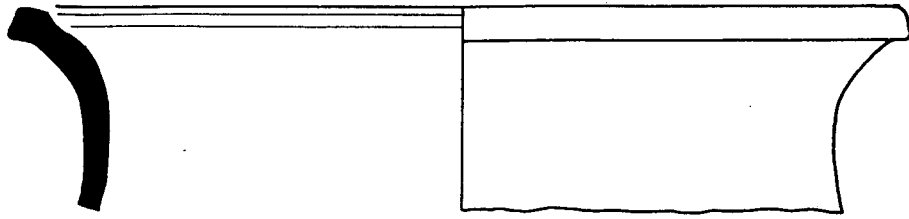
BA86-37

B86-38

BA86-39

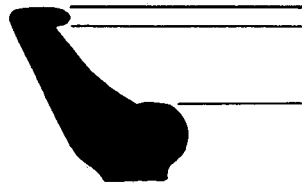
BA 86-41

BA 86-43

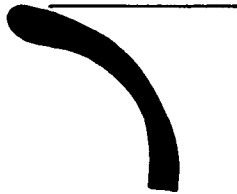
BA86-103

BA 86-45

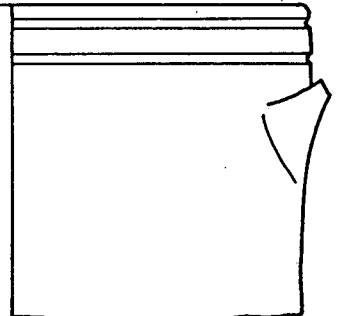
BA86-86

BA 86-87

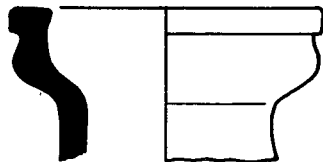
BA86-88

BA 86-102

BA 86-50

BA 86-53

BA 86-73

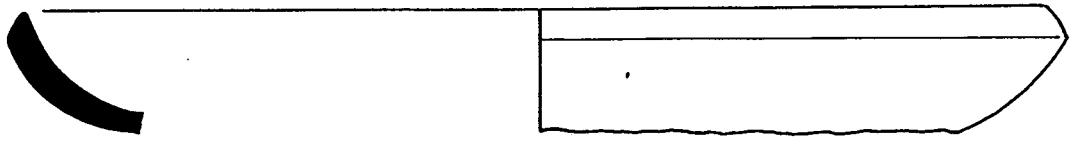
BA 86-75

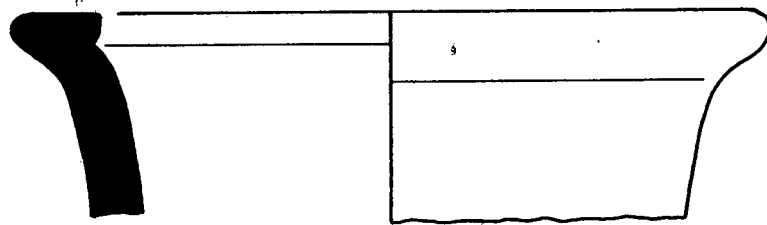
BA 86-79

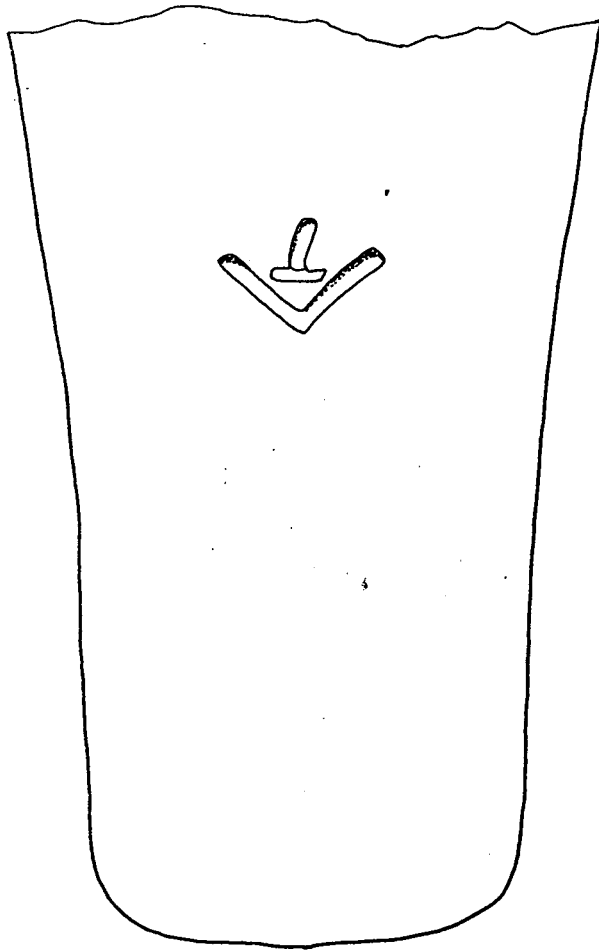
BA 86-81

BA 86-91

BA 86-92

BA 86-133

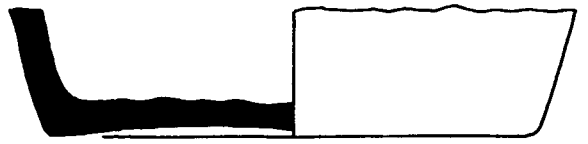
ES-19

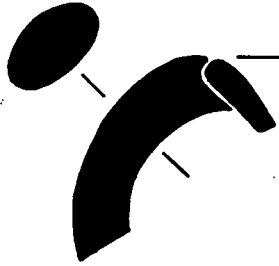
BA86-126

BA86-127

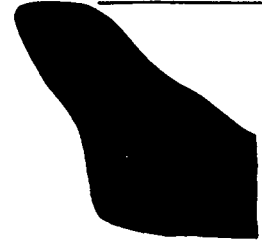
BA86-109

BA86-111

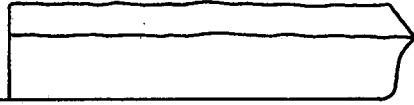
BA86-113

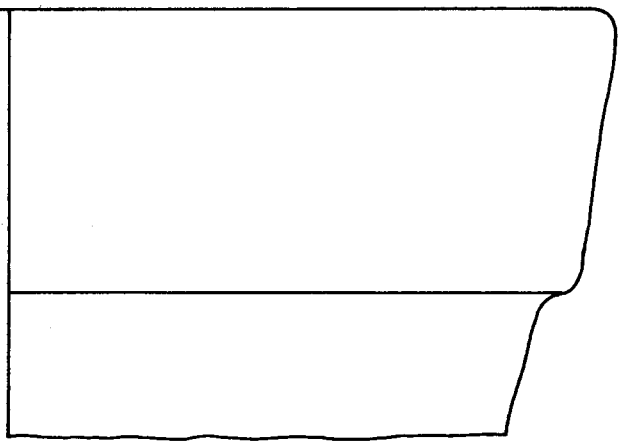
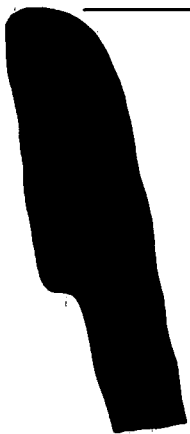
BA86-116

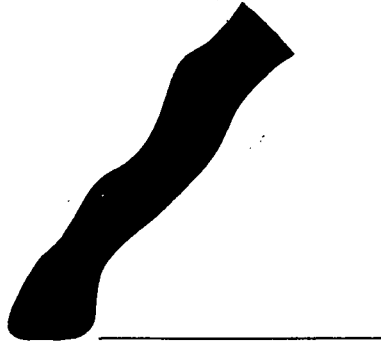
BA86-128

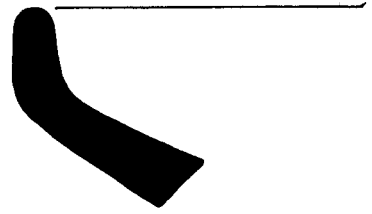
BA 86-130

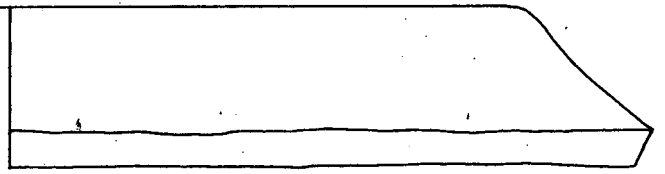
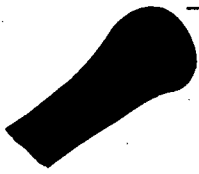
BA86-130

SM86-1

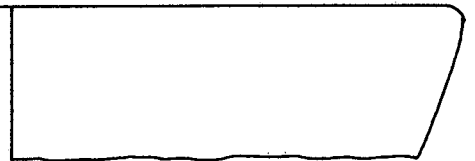
SM86-18

SM86-39

SM86-30

SM86-46